

Beslut

efter kvalitetsgranskning av grundskolors
arbete med jämställdhet vid Runnerydskolan i
Nässjö kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av grundskolors arbete med jämställdhet. Syftet är att granska om det bedrivs ett långsiktigt jämställdhetsarbete på grundskolor där det finns risker i detta arbete. Begreppet risker innebär att urvalet består av grundskolor som tidigare haft brister i tillsynen inom områdena trygghet och studiero, åtgärder mot kränkande behandling och/eller värdegrundsarbete. Ett särskilt fokus finns på kopplingen mellan jämställdhetsarbetet och trygghet för alla elever.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?
 - a. I vilken utsträckning arbetar rektor för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö?
 - b. I vilken utsträckning har rektor skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet, genom bestående strukturer, ett kontinuerligt uppföljningsarbete och även kopplat detta arbete till en trygg skolmiljö?
2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet*, *Skolverkets allmänna råd*, *forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Granskningen genomförs i 30 utvalda verksamheter, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Runnerydsskolan, i Nässjö kommun, ingår i denna granskning. Granskningen av Runnerydsskolan omfattar årskurserna 4 - 6.

Skolinspektionen besökte Runnerydsskolan den 25-27 september 2019. Besöket genomfördes av Lars Jennfors och Anna Sundman Marknäs. Intervjuer har genomförts med elever, lärare, elevhälsa, övrig skolpersonal och rektor. Observationer har genomförts på lektioner och i övrig skolmiljö.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området.

Beslut

Bedömningsområde 1: I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Skolinspektionen bedömer att rektorn inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande område.

- Rektorn behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som integreras och synliggörs i arbetet med trygghet och värdegrund. I detta ingår att rektorn baserat på kartläggning och analys formulerar mål för jämställdhetsarbetet.

Bedömningsområde 2: I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Skolinspektionen bedömer att lärare och skolans personal i flera delar bedriver ett medvetet arbete för att elever ska mötas och ges en jämställd och trygg skolmiljö.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande område.

- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i den egna verksamheten, i syfte att främja en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen diskuterar och reflekterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund, att personalen diskuterar hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och elevers bemötande av varandra, och att personalen diskuterar hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trygghet på skolan. I detta ingår också att rektor ger förutsättningar för sådana diskussioner.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 26 maj 2020 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och effekterna av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.lund@skolinspektionen.se, eller per post till Skolinspektionen, Box 156, 221 00 Lund. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:10842) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektor, utifrån kartläggning och analys av relevanta jämställdhetsområden, arbetar för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö. Vidare granskas i vilken utsträckning rektor har skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet genom bestående strukturer och ett kontinuerligt uppföljningsarbete.

Skolinspektionen bedömer att rektorn inte leder ett strukturerat och långsiktigt jämställdhetsarbete som är integrerat i skolans organisation. Granskningen visar att rektorn regelbundet följer upp och kartlägger elevernas trygghet men att resultaten inte analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv. Granskningen visar vidare att även om rektorn i viss mån följer upp övriga jämställdhetsaspekter leder detta inte till att utvecklingsområden identifieras och insatser planeras och genomförs.

Rektors kartläggning och analys av jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö

Granskningen visar att rektorn använder flera olika metoder för att regelbundet kartlägga elevers trygghet och trivsel på skolan, men att rektorns kartläggning och analys av resultat inte sker utifrån ett köns- eller jämställdhetsperspektiv. Elever, lärare, elevhälsans representanter, övrig personal samt rektorn säger att alla elever i årskurserna 4-6 årligen besvarar frågor i en trivselenkät. I enkäten ingår frågor om trygghet, värdegrund och studiero. Det framkommer dock i intervjuerna med rektorn, lärare, elevhälsans representanter samt övrig personal att svaren från enkäterna inte sammanställs könsuppdelat. I de intervjuer som Skolinspektionen genomfört är svaren samstämmiga i att personalens arbete fokuserar på individen, inte på vilket kön eleven har. Rektorn och lärarna berättar att skolan genomför en kommunövergripande trygghetsenkät på uppdrag av kommunen men att svaren i den inte heller kan delas upp utifrån kön. I kommunens enkät finns det en fråga om huruvida lärarna behandlar pojkar och flickor lika. Lärarna berättar att de har mentorssamtal med eleverna om trygghet och elevhälsan berättar att alla elever i årskurs 4 svarar på frågor i en enkät och sedan erbjuds hälsosamtal där trygghetsfrågor ingår.

Granskningen visar att rektor i viss mån följer upp andra jämställdhetsaspekter kopplade till trygghet och värdegrundsfrågor. I skolans dokumentation finns ett underlag för en självskattning som arbetslagen gör vid läsårets slut. Arbetslagen ska då bland annat skatta "Rektorns ansvar att utbildningen och undervisningen organiseras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet". Rektorn uppger att sammanställningen av det materialet visar att arbetslagen skattar det påståendet högst av fyra möjliga kriterier. Rektorn berättar i intervju att hen inte kartlagt eller sammanställt hur personalen arbetar med jämställdhetsuppdraget. Rektorn säger sig dock ha kännedom om jämställdhetsaspekter i verksamheten genom samtal med

personal, arbetslagsmöten och genom lektionsbesök. Rektorn säger exempelvis att kränkingsanmälningar ger en uppfattning om tryggheten på skolan, men att det inte finns statistik på om det är elever av ett visst kön som är överrepresenterade.

Spridning av resultat från kartläggningarna

Granskningen visar att rektor visserligen ser till att resultat från kartläggningar sprids till skolans personal, men att personalen inte analyserar resultaten ur ett jämställdhetsperspektiv. Rektorn och lärarna säger att resultaten från kartläggningarna av elevernas trygghet lämnas till, och diskuteras i arbetslaget och i tvärgrupper på kvällsmöten. Lärarna berättar vidare att de diskuterar resultaten med eleverna i undervisningen. I intervjuer med rektor, lärare, representanter för elevhälsa och övrig personal framkommer att det finns ett trygghetsteam bestående av kurator, socialpedagog, rektor, fritidspedagog. I intervju säger rektorn att formerna för hur trygghetsteamet ska arbeta är nya men att analys av trygghetsaspekter på skolan kommer att genomföras av den gruppen. Rektorn samt övrig personal berättar att resultaten av de genomförda kartläggningarna presenteras av rektorn på möten med personalen och även genom att de finns i likabehandlingsplanen som samtlig personal har tillgång till. Representanter för elevhälsan säger vidare att resultaten för elevhälsans enkät presenteras på klassnivå för arbetslaget och att vårdnadshavare får information på ett möte. I samtliga intervjugrupper med personal, berättar deltagarna att inte några av kartläggningarna redovisas könsuppdelat och att resultaten därför inte har analyserats utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Rektors arbete för att utveckla skolans jämställdhetsarbete och integrera det i organisationen

Granskningen visar att rektorn till viss del arbetar för att utveckla jämställdhetsarbetet genom insatser kring trygghet och likabehandling. I dokumentation och i intervjuer med rektor och elevhälsa framkommer det att det finns insatser som genomförs eller planeras att genomföras gällande jämställdhet, men att inga uttalade mål är formulerade för jämställdhetsarbetet. Lärarna berättar att de utifrån de kartläggningar som gjordes förra läsåret uppmärksammat att det i vissa klasser förekom ett olämpligt språkbruk som påverkade studieron och att detta togs upp vid revideringen av likabehandlingsplanen och lyftes in som prioriterade utvecklingsområden. I intervjuer med lärare, representanter från elevhälsa och övrig personal berättar de också om ett projekt kallat "Snacka snyggt", som syftade till att alla elever skulle bli medvetna om vikten av språkets betydelse för värdegrunden och i att skapa trygghet. I det arbetet ingick, enligt intervjuad personal även diskussioner om könsstereotypa begrepp. Rektorn och lärare som intervjuats berättar att inom sex- och samlevnadsundervisningen genomförs "pubertetssnack" i könsdelade grupper. Tidigare har kuratorn, enligt rektorn haft samtal i tjej- och killgrupper för att stärka samarbetet mellan könen i de klasser där det inte fungerat så bra.

Lärarna och rektorn säger att de diskuterar jämställdhet utifrån att alla ska vara på trygga på skolan eftersom det finns ett fokus på arbetet med trygghet och studiero. Representanter för elevhälsan, rektor, lärare och övrig personal berättar i intervju att det har anställts socialpedagoger från och med innevarande läsåret utifrån att skolans personal upplevde en delvis sämre trygghet under vårterminen. Socialpedagogernas uppgift är, enligt rektorn att arbeta med tryggheten för eleverna, både förebyggande och åtgärdande, med ett fokus på både pojkar och flickor. Rektorn, lärarna och

socialpedagoger säger att socialpedagogerna arbetssätt handlar om att förebygga och reda ut konflikter. Rektorn säger även att schemat är ändrat så att inte alla elever ska ha rast samtidigt och att det på det viset ska vara en lugnare miljö. Vidare säger rektorn att innehållet i planen mot kränkande behandling regelbundet ska tas upp med eleverna.

Lärarna och rektorn säger att det inte finns någon i personalen med specifik kompetens kring jämställdhetsfrågor. Rektorn berättar att det tidigare funnits en genuspedagog på skolan och att en del av den kunskapen hen bidrog med finns kvar hos några lärare.

Granskningen visar att skolans jämställdhetsuppdrag vid behov förankras hos vårdnadshavare. Representanter för elevhälsan berättar om att de presenterar resultat från trygghetsenkäten för vårdnadshavare. I enkäten ingår även frågor som riktar sig till vårdnadshavare. Lärarna säger att det har hänt att vårdnadshavare har ställt frågor om undervisningen i idrott och hälsa eller om sex- och samlevnadsundervisningen och att de då tillsammans med rektorn eller skolsköterskan förklarar att alla elever har rätt till samma undervisning.

Kontinuitet i arbetet med jämställdhet

Granskningen visar att rektorn leder vissa insatser som berör jämställdhet, men att rektorn inte har skapat bestående strukturer för eller följer upp arbetet med jämställdhet.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektorn behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som integreras och synliggörs i arbetet med trygghet och värdegrund. I detta ingår att rektorn baserat på kartläggning och analys formulerar mål för jämställdhetsarbetet.

2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar med att kritiskt granska normer kring kön i verksamheten, i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar för att elever ska ges en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen samt i vilken utsträckning lärare förmedlar jämställdhet som värde genom sitt förhållningssätt i undervisningen.

Skolinspektionen bedömer att lärare och skolans personal i flera delar bedriver ett medvetet arbete för att elever ska mötas och ges en jämställd och trygg skolmiljö.

Granskningen visar att skolpersonalen i huvudsak arbetar för ett likvärdigt bemötande av elever oberoende av könstillhörighet och för att skolans miljöer ska vara tillgängliga för alla elever oberoende av kön. Granskningen visar också att skolpersonal aktivt reagerar och ingriper när språkbruk och beteenden strider mot värdegrunden. Granskningen visar också att lärarna arbetar för att alla elever ska få samma utrymme och inflytande i undervisningen. Vidare visar granskningen att lärarna ser till att elever, oberoende av könstillhörighet, får arbeta med varandra och att lärare i viss utsträckning låter eleverna samtala och reflektera kring jämställdhet i undervisningen. Det framgår också att lärare ger utrymme för kontroversiella åsikter om jämställdhet och tar ställning för värdegrunden när jämställdhet som värde utmanas. Samtidigt visar granskningen att skolpersonalen inte regelbundet och strukturerat diskuterar och kritiskt granskar könsnormer i relation till verksamheten.

Personalens arbete för en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen

Granskningen visar att skolpersonalen bemöter och interagerar med alla elever oavsett könstillhörighet. Elever säger att den personal som är ute på raster behandlar pojkar och flickor jämställt och att lekar och aktiviteter är för alla. Enligt elever och lärare är alltid personal ute på raster, både lärare, socialpedagoger och personal från fritidshemmet. I intervju med representanter för elevhälsa, övrig personal och lärare framgår att alla elever i årskurserna 4-6 är utomhus på rasterna förutom i undantagsfall och att det finns ett rastvaktsschema för personalen. Observationer bekräftar att det är ett stort antal vuxna på skolgården under rasterna samt att de interagerar med och finns tillhands för elever, oberoende av kön. Vid de observerade tillfällena finns ibland fler än tio vuxna på skolgården beroende på hur många elever som har rast.

Vidare framgår av flera intervjuer att skolpersonalen är tillgänglig för eleverna utanför undervisningen och att miljön ute erbjuder en variation av aktiviteter som tilltalar alla elevers intresse. Lärarna berättar att det alltid finns personal som möter eleverna på morgonen då de kommer till skolan samt att det även finns vuxna i både inne- och utemiljö vid skoldagens slut. Representanter för elevhälsan berättar att det spelas lugn musik i skolans entréhall på morgonen. Eleverna säger att det finns områden och platser på skolan och på skolgården som kan kännas otrygga. De ger som exempel omklädningsrummen. Lärarna säger att det alltid är någon vuxen med då eleverna går till undervisningen i idrott och hälsa. I observationer av utemiljöer ser Skolinspektionen en stor variation av möjligheter till aktiviteter. På den stora skolgården finns flera bearbetade ytor med flera olika typer av gungor, klätterställningar, linbana, hyddor, gångstig, gräsytor, basketplan, fotbollsplan och King-out-planer och flera platser att sitta på.

Granskningen visar att skolpersonalen genomför aktiviteter och agerar för att främja interaktion mellan elever oberoende av könstillhörighet. Övrig skolpersonal, lärare, elever och rektor beskriver att det under rasterna finns rastaktiviteter för eleverna som leds av personal. Elever och lärare säger att det är aktiviteter som passar både flickor och pojkar och lärarna säger att syftet är att både yngre och äldre barn ska tycka att aktiviteterna är tilltalande. Lärarna och representanter för elevhälsan uppger att de vid rastaktiviteter aldrig delar upp eleverna utan eleverna får själv välja aktivitet. Personal som intervjuats säger att det ska finnas aktiviteter som alla elever kan delta i och som inte är könsuppdelade. De säger också att om exempelvis en pojke ifrågasätter att en flicka ska delat i en aktivitet då pratar de med den eleven och klargör vad som gäller. I observationer av samtliga ytor leker eleverna i könsblandade grupper, även om det på

fotbollsplanen är en överrepresentation av pojkar. Vid flera tillfällen är det fler flickor än pojkar på King out-planerna. Vid gungorna är det både flickor och pojkar som gungar tillsammans. I observationerna finns många exempel på hur de vuxna interagerar med eleverna. Exempelvis deltar vuxna i elevernas lekar och de hjälper till då det uppstår diskussioner om regler. Av flera intervjuer framgår att när det fanns pojkar som inte ville att flickorna skulle spela fotboll med dem tog personalen tag i detta. Resultatet blev att både flickor och pojkar nu får vara med och spela. I flera av intervjugrupperna berättar personalen vidare att under skolloven föregående läsår arrangerade skolan aktiviteter specifikt riktade till flickor eller pojkar eftersom de upplevde att flickor mest stannade hemma på loven. Enligt rektorn har inga beslut fattats om att genomföra liknande aktiviteter innevarande läsår.

Vidare visar granskningen att personalen i huvudsak reagerar och ingriper vid språkbruk eller beteenden som strider mot värdegrunden. Skolpersonal, lärare, representanter för elevhälsan och rektorn säger i intervju att samtlig personal alltid förhåller sig till att alla elever är all personals ansvar. De berättar vidare att det finns en samsyn i hur de på skolan hanterar konflikter oavsett om de är verbala eller fysiska, och att de diskuterar detta på sina möten. En del i detta, säger de olika intervjugrupperna, är arbetet kring språkbruk som de kallar "Snacka snyggt". De säger att det arbetet handlar om att de tillsammans har definierat vad de anser vara ett nedsättande och kränkande språkbruk där könsstereotypa begrepp även ingick. Vidare säger de olika intervjugrupperna att de tillsammans med eleverna ofta pratar om att alla ska kunna känna sig trygga samt att personalen finns för att kunna hjälpa till. Elever säger i intervju att de vuxna ingriper vid konflikter men att det inte alltid hjälper. Rektorn berättar även om att skolan har ett arbete kring nätkränkningar, både i ett förebyggande syfte men också i ett aktivt arbete då det sker något som är kopplat till nätet. Rektorn säger att det finns en anställd i kommunen som är ute och föreläser i ett förebyggande syfte om det som händer på nätet. I observationer ser Skolinspektionen att konflikter uppmärksammas, dels direkt av de vuxna, dels av att elever söker upp en vuxen och ber om hjälp eller påkallar den vuxnes uppmärksamhet. Skolinspektionen observerar att såväl flickor som pojkar söker vuxnas uppmärksamhet och att personalen då agerar. I de få fall som observeras då det kommer elever till en vuxen och ber om hjälp för att lösa en konflikt sker detta omgående.

Lärares arbete med att förmedla jämställdhet genom sitt förhållningssätt i undervisningen

Lärarna uppger att de har lika höga förväntningar på elever, oberoende av könstillhörighet. I intervjuer säger lärarna att de visar lika höga förväntningar på både pojkar och flickor och att de ger alla elever möjligheter att lyckas. Lärarna säger vidare att de inte tänker i termer av kön utan ser till alla elever som individer. Elevernas svar på om de tycker att de får beröm på samma vis beroende på om de är pojkar eller flickor skiljer sig åt. Några elever säger att det inte är någon skillnad medan andra elever säger att de tycker att flickorna måste prestera bättre för att få samma typ av beröm som en pojke får för en sämre prestation. Eleverna säger i intervjuerna att de får samma typ av hjälp av lärarna oberoende av om de är pojkar eller flickor och att vissa elever kan få mycket hjälp vid behov. Rektorn säger sig inte se några könsskillnader i hur lärarna bemöter eleverna i detta avseende.

Vidare visar granskningen att lärarna har metoder för att elever ska få samma utrymme och inflytande i undervisningen oberoende av könstillhörighet. Som exempel berättar rektor, lärare och elever att lärare med hjälp av namnpinnar delar in elever i grupper och

fördelar ordet så att ge alla elever får lika stort utrymme på lektionerna. Andra sätt som lärare ger som exempel på hur de försäkras sig om att eleverna får ett inflytande på undervisningen och att allas åsikter kommer fram, är EPA-metoden som innebär att eleven först funderar själv, sen diskuterar med en kamrat och sen lyfts frågan eller uppgiften till diskussion i hela klassen. Rektorn säger att det i vissa klasser finns grupper av pojkar som tar mer talutrymme men att detta hanteras utifrån ett individuellt perspektiv och lärarna arbetar med de enskilda eleverna. Vid de tillfällen det är flickor som tar ett större talutrymme arbetar lärarna enligt rektorn på samma sätt. Enligt rektorn ses detta inte som en genusfråga. Rektorn säger vidare att om de skulle göra en undersökning på skolan så skulle den nog visa att pojkarna tar mer plats i undervisningen, men säger att det inte gjorts någon sådan undersökning.

Granskningen visar att lärare arbetar för att främja interaktion mellan elever oberoende av könstillhörighet. Lärare och elever berättar att det är lärarna som bestämmer var eleverna ska sitta i klassrummet och i matsalen men att eleverna får vara med och påverka. Lärarna och rektorn säger att det är många faktorer som spelar in när gruppindelning, placering och liknande bestäms, till exempel kan det vara elevernas kunskapsnivå, ett specifikt arbetsområde eller att främja studiero. De säger vidare att de arbetar för att alla elever ska kunna arbeta och sitta med alla.

Vidare visar granskningen att eleverna i viss utsträckning får möjlighet att diskutera jämställdhet. Lärare och elever säger att jämställdhetsfrågor diskuteras i de samhällsorienterande ämnena och även i annan undervisning. Exempel på när jämställdhet tas upp är enligt lärare vid "kill- och tjejsnack", vid diskussioner om löneskillnader mellan kön, i samtal om att vara vänner med alla och i sex- och samlevnadsundervisningen. Lärare, representanter för elevhälsa och rektorn berättar också att det kan komma upp jämställdhetsfrågor som har sin bakgrund i kulturella skillnader och att alla på skolan är för öppna diskussioner om det, både i kollegiet och i elevgrupperna.

Granskningen visar också att lärare ger utrymme för kontroversiella åsikter om jämställdhet, och tar ställning för värdegrunden när jämställdhet som värde utmanas. Lärare säger att om det sker att någon elev för fram en kontroversiell åsikt som strider mot värdegrunden blir den åsikten alltid bemött och står inte oemotsagd. Ett exempel som lärarna ger är om pojkar inte tycker att flickor ska vara med i någon aktivitet eller vid gruppindelning, säger lärarna att de frågar hur de eleverna tänker kring varför de vill ha det så och vad de vill med det. Lärarna säger att de då förklarar varför det är viktigt att alla ska få vara med och att alla elever har samma rättigheter. Lärarna säger att eftersom det är en mångkulturell skola kan det komma upp åsikter som strider mot värdegrunden. I observationer som Skolinspektionen genomfört finns exempel på hur lärare reagerar och agerar när en elevs beteende stör övriga elever. Vid dessa situationer agerar läraren på samma sätt oavsett elevens kön.

Synliggörande och granskning av normer kring kön

Granskningen visar att personalen inte diskuterar och reflekterar kring hur de egna föreställningarna om kön kommer till uttryck i den egna yrkespraktiken. I intervju säger rektorn att personalen på skolan inte har diskuterat normer kring kön utan att diskussionerna istället handlar om etnicitet och kulturella skillnader. Rektorn och lärare berättar att det vid behov kan förekomma diskussioner om till exempel gruppindelning i undervisningssituationer eller om i vilka aktiviteter elever eventuellt inte kan eller vill

delta till följd av normer kopplat till kön eller kultur. Det har då enligt rektorn diskuterats kring hur dessa situationer kan lösas för att följa läroplanens intentioner och kursplaner. Exempel som ges är sim- och dansundervisning eller om elevers vårdnadshavare ger uttryck för att flickors utbildning inte är viktig. Just i de sammanhangen kan det ha med genus att göra säger rektorn.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i den egna verksamheten, i syfte att främja en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen diskuterar och reflekterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund, att personalen diskuterar hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och elevers bemötande av varandra, och att personalen diskuterar hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trygghet på skolan. I detta ingår också att rektor ger förutsättningar för sådana diskussioner.

På Skolinspektionens vägnar

X Inger Börjesson

Beslutsfattare

Signerat av: Inger Börjesson

X Lars Jennfors

Föredragande

Signerat av: Lars Jennfors

I ärendets handläggning har även Anna Sundman Marknäs och Anna Johansson deltagit.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/tematisk-kvalitetsgranskning-av-grundskolors-arbete-med-jamstalldhet/>

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Runnerydsskolan är en kommunal grundskola i Nässjö kommun med elever i förskoleklass till årskurs 6. Denna granskning omfattar verksamheten i årskurserna 4 till 6 och i dessa årskurser finns det drygt 240 elever. Skolan leds av en rektor och lärarna är indelade i arbetslag utifrån årskurser.

Bilaga 2: Rättslig reglering med mera

1 kap. 4 § skollagen

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I förarbetena till skollagen förtydligas att skolan ska ge varje flicka och pojke lika möjlighet att utveckla sin fulla potential som människa (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221). Vidare framhålls att det, för att förmedla och förankra de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar, måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221 och s. 634).

1 kap. 5 § skollagen

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och motverka all form av kränkande behandling.¹

2 kap. 8 § skollagen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

2 kap. 25 § skollagen

För eleverna i bland annat förskoleklassen och grundskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

I förarbetena till skollagen förtydligas att de mer generellt inriktade uppgifterna där elevhälsans medverkan är viktig, rör elevernas arbetsmiljö, skolans värdegrund som exempelvis arbetet mot kränkande behandling samt undervisningen om jämställdhet och sex och samlevnad. Elevhälsan har också ett särskilt ansvar för att bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor (Prop. (2009/10:165), Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 276).

4 kap. 3 § skollagen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

¹ Se även 6 kap. 6-10 §§ skollagen.

4 kap. 4 § skollagen

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på skolenhetsnivå. Rektorn ansvarar för att kvalitetsarbetet vid enheten genomförs.

4 kap. 5 § skollagen

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

5 kap. 3 § skollagen

Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

I förarbetena till skollagen framhålls att det förebyggande arbetet är centralt vid skapandet av en trygg skolmiljö för alla elever samt att det kräver ett aktivt värdegrundsarbete där de grundläggande demokratiska värderingarna och de mänskliga rättigheterna kommer till uttryck i praktisk handling (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 320).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37),² 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, En likvärdig utbildning

Skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevers lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans, samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen, med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37) , 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Skolans uppdrag

Skolan ska verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för alla människor, oberoende av könstillhörighet. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

² Skolans jämställdhetsuppdrag har förtydligats genom revideringar i läroplanen som trädde i kraft den 1 juli 2018 (SKOLFS 2018:8).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37), 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.8 Rektorns ansvar

Skolans mål är att varje elev

- kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,
- respekterar andra människors egenvärde,
- tar avstånd från att människor utsätts för diskriminering, förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor,

Alla som arbetar i skolan ska bland annat

- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor,
- i sin verksamhet bidra till att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet,
- aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper,

Läraren ska bland annat

- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor,
- planera och genomföra undervisningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling,
- tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen,
- samarbeta med hemmen i elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete,

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven.

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar bland annat för att

- utbildningen och undervisningen organiseras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden, exempelvis, jämställdhet och sex och samlevnad,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen,
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen

Skolverkets allmänna råd om Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet (s. 11-12, 27), (SKOLFS 2012:98.)

I kommentar till Skolverkets allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet framhålls att syftet med kvalitetsarbetet är att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas. Det finns dock inget som hindrar att man inom kvalitetsarbetet även formulerar och följer upp egna mål (de får dock inte strida mot de nationella målen). Ytterst handlar det om att alla barn och elever ska erbjudas en likvärdig utbildning av hög kvalitet oberoende av bland annat kön. Vidare framhålls att kontinuerlig uppföljning innebär att fortlöpande samla in saklig information - vilken kan vara både kvantitativ och kvalitativ - om verksamhetens förutsättningar, genomförande och resultat.